

16. Украинский советский энциклопедический словарь: в 3-х т. / Отв.ред. А.В. Кудрицкий. – К.: Гл. ред. УСЭ, 1988. – Т.1. – 767 с.
17. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М.И. Холодная. – М.; Томск, 1997. – 392 с.

УДК 378.14/179.3

Лашкул В. А.
викладач Національного
університету біоресурсів і
природокористування України

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Стаття розкриває сутність професії ветеринарного лікаря та важливість формування в нього етичної компетенції у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: етична компетенція, моральне відродження, професійна підготовка, ветеринарний лікар.

Лашкул В.А. Формирование этической компетенции в профессиональной подготовке будущих врачей ветеринарной медицины. *Статья раскрывает сущность профессии врача ветеринарной медицины, а также важность формирования в нем этической компетенции в процессе профессиональной подготовки.*

Ключевые слова: этическая компетенция, моральное возрождение, профессиональная подготовка, ветеринарный врач.

Lashkul V.A. Formation the ethical competence in the veterinarian doctor's professional training. *This article deals with the main subject of the profession of veterinarian doctor and the importance of formation the ethical competence in the veterinarian doctor's professional training.*

Key words: ethical competence, moral rebirth, professional training, veterinarian doctor.

Моральне відродження і духовне вдосконалення людини – мета і засіб прогресивного розвитку українського суспільства та людства в цілому. Важливу роль у формуванні моральної культури людини й суспільства має відігравати етичне просвітництво, що несе знання про моральні цінності, дає розуміння морального виміру поведінки особистості, дій соціальних суб'єктів, життя суспільства [6].

Освіта в Україні вважається одним з основних компонентів загальнолюдських цінностей, метою якої є всебічний розвиток людини до особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору [13]. Тобто зміст державної української освіти передбачає всебічний та гармонійний розвиток людини як у патріотичному, трудовому, національному, правовому, так і в моральному та духовному аспектах.

У зв'язку з цим Президія Національної академії наук України видала постанову № 45 від 28.02.2007 р. про Концепцію цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України "Розвиток інтелектуального і духовного потенціалу та модернізація сфер науки, освіти, культури, управління". Одним із завдань програми є дослідження системи духовних цінностей і моральних норм як умов забезпечення політичної і соціальної стабільності суспільства, розробка проблем піднесення ролі гуманітарних чинників у сучасному суспільному розвитку, збереження й актуалізація в нових історичних умовах культурного, духовного надбання українського народу.

Щоб забезпечити реалізацію суспільної потреби в спеціальній підготовці людей до багатьох видів професійної діяльності, потрібно розширити діапазон впливу моральної регуляції на сфері обслуговування, охорони здоров'я, освіти [4].

Вітчизняна дослідниця етико-педагогічних основ формування особистості Н.М. Вознюк зазначає: "Зміни, які відбуваються нині в політичному, економічному житті українського народу, потребують проведення реформ у формуванні духовності його, зокрема в сфері моралі" [4].

Отже, сучасна система освіти в Україні передбачає підготовку фахівців з якісною професійною підготовкою та високими морально-духовними рисами. Одним із провідних інструментів здійснення цього завдання має стати викладання професійної етики для спеціалістів різних сфер діяльності. Професія ветеринарного лікаря потребує надання особливої уваги питанням професійної моралі. Вона є тим видом професійної діяльності, до якої суспільство висуває підвищені моральні вимоги. Це пояснюється тим, що робота ветеринарного лікаря пов'язана із правом впливати на життя тварини, і йдеться тут не лише про рівень моральності, але й про належне виконання своїх професійних обов'язків. На сьогодні вже виділяють конкретні види професійної етики: юридичну, медичну, педагогічну, військову, партійну, спортивну та ін. Етиці спеціалістів ветеринарної медицини ще не надається належного чину. Але їхня роль у збільшенні якісних продуктів харчування особливо значна: запобігаючи виникненню різних хвороб у тварин, ветеринарні лікарі одночасно охороняють і здоров'я людей [10].

З цього положення випливає напрям розв'язання проблеми – підготовка ветеринарів-професіоналів з високими моральними якостями та усвідомленням відповідальності за результати своєї діяльності, оскільки ефективна підготовка ветеринарного лікаря до професійної діяльності неможлива без забезпечення готовності до здійснення етичної компетенції.

Ветеринарія — розділ медицини, що займається лікуванням переважно свійських, рідше диких тварин. Завданням ветеринарії є лікування та вивчення захворювань тварин, вдосконалення понять про анатомію тварин. Під поняттям "ветеринарія" також часто розуміють засоби держави, спрямовані на збереження здоров'я тварин. Вчені та медики, що

працюють у галузі ветеринарії, називаються ветеринарами.

"Медицина лікує людину, а ветеринарія зберігає людство". Цими словами відомий ветеринарний лікар і публіцист Сергій Степанович Євсєєнко характеризував значення галузі ветеринарної медицини. Ветеринарний лікар виконує головне завдання – недопущення захворювання людей і тварин, ветеринарна служба займається не тільки лікувальною роботою, але й профілактикою, інспектуванням усіх переробних підприємств, ринків, великих і малих свиноферм, птахоферм, молокопереробних підприємств.

Ветеринарна допомога з елементами лікування тварин з'явилася в період їх одомашнювання. Найдавніші відомості відносяться до IV ст. до н.е. (Єгипет, Індія). Наданням ветеринарної допомоги займалися пастухи, жреці, скотарі. У Давній Греції тварин лікували гіпіатри (від *hippos* – кінь і *iатros* – лікар), а іноді й медики. Ветеринарія розвивалася в Греції, Римі, арабських та інших країнах. Хвороби тварин описані в працях римських вчених, таких, як Катон Старший, Варрон і Колумелла, в працях якого вперше були використані терміни "ветеринарна допомога", "ветеринар", "ветеринарна медицина".

На сьогоднішній день ветеринарна медицина пішла далеко вперед. Якість лікування за останні роки значно зросла. Нашим четвероногим друзям проводять такі технічно складні операції, як пересадку рогівки і кришталика, стоматологічні процедури, пластику шкіри, підсадку штучної нирки, магніто-резонансну томографію, кліткову терапію, хіміотерапію і багато інших складних процедур, про які років 10 назад спеціалісти ветеринарної медицини навіть не мали уявлення. Слова "примусове усипання" та "евтаназія" вимовляються набагато рідше.

Сучасна ветеринарна медицина об'єднує три умовно виділені групи дисциплін:

Ветеринарно-біологічні, які вивчають будову і життєдіяльність здорового і хворого організму, збудників хвороб, вплив на організм лікарських засобів. Це такі науки, як фізіологія, морфологія, мікробіологія, фармакологія та ін.

Клінічні – вивчають хвороби тварин, способи діагностики, профілактики і лікування. До них належать епізоотологія, терапія, акушерство та ін.

Ветеринарна санітарія – вивчає дію на організм зовнішніх факторів, проблеми оптимізації середовища проживання тварин, покращення якості продукції тваринництва. Цих знань студенти набувають на заняттях з таких дисциплін, як зоогігієна, ветеринарно-санітарна експертиза.

Крім цього, ветеринарна медицина тісно пов'язана з багатьма іншими галузями – тваринництво, харчова і легка промисловість, транспорт, імпорт і експорт.

Стан розвитку ветеринарної галузі визначається суспільним розвитком країни, рівнем економіки, розвитком науки та освіти.

За статистикою професія ветеринарного лікаря в західних країнах входить до десятки найбільш

поважних і високооплачуваних спеціальностей: у Німеччині та Канаді – 4 місце, в Ізраїлі – 3 місце; випереджають тільки архітектори, косметичні й нейрохірурги.

Пацієнти ветеринара не можуть на свій розсуд змінити лікаря або поскаржитися керівництву клініки. Їх права не захищені законом і клятвою Гіппократа. Дотримання норм етики і любові до тварин – ось основні якості фахівця ветеринарної медицини.

Результати праці ветеринарного лікаря втілюються в багатьох галузях народного господарства: тваринництві, легкій і харчовій промисловості, медицині, мисливському та рибному господарстві тощо.

Поки ветеринарна служба не мала належного розвитку, на земній кулі нерідко виникали епідемії і пандемії інфекційних захворювань тварин, в результаті яких гинула худоба, завдаючи величезні збитки, прирікаючи багатьох людей на голод і зубожіння. Захворювання тварин призводили і до значних людських жертв.

У наш час подібні "пошесті" рідкість, але це не означає, що вони пішли в небуття. Більше того, у сучасних умовах життя суспільства є багато чинників, що сприяють розповсюдженню інфекційних захворювань. І в "раті" борців з ними лицарем виступає ветеринарний лікар. Він постійно стежить за своїм "ворогом", вивчає його поведінку, прогнозує можливі шляхи розповсюдження, ступінь ризику зараження тварин і людей.

До 1916 р. вищі ветеринарні навчальні заклади присвоювали своїм випускникам звання "ветеринар". Ветеринарні лікарі при отриманні диплома давали обіцянку, схожу на клятву Гіппократа у медицині, текст якої друкувався на звороті диплома: "Приймаючи з належною вдячністю диплом, що дає мені право ветеринара, я даю обіцянку сумлінно виконувати обов'язки свого звання, сприяти збереженню домашніх тварин та по можливості виліковувати їх від хвороб".

Як відомо, описом особливостей певної професії, її змісту, вимог займається *професіограма*, що описує психологічні, виробничі, технічні, медико-гігієнічні, етичні та інші особливості спеціальності. В ній вказуються функції цієї спеціальності та складності в її опануванні, пов'язані з певними психофізіологічними якостями людини та з організацією виробництва.

Розглянемо структуру професіограми на прикладі спеціальності ветеринарного лікаря:

Комплекс службових обов'язків ветлікаря включає:

- а) спостереження за життям та поведінкою тварин;
- б) виявлення причин захворювання тварин;
- в) встановлення діагнозу хвороби тварини і призначення лікування;
- г) профілактичні заходи щодо попередження захворювань тварин і людей;
- д) контроль за виконанням санітарних норм на фермах і в місцях проживання тварин;

е) проведення ветеринарної експертизи продовольчих продуктів тваринного походження (м'яса, яєць, молока, масла, меду та ін.);

е) проведення штучного запліднення тварин і подання їм акушерської допомоги.

Спостерігаючи за життям і поведінкою тварин, проводячи профілактичні огляди, ветеринарний лікар визначає стан їх здоров'я. При виявленні хворих тварин він ставить діагноз хвороби, вживає необхідних заходів до їх лікування і профілактики захворювання інших тварин. Крім того, він веде амбулаторний прийом.

Ветеринарний лікар виконує основні діагностичні та лікувальні процедури (термотерапію, визначення пульсу, взяття крові на аналіз, розтирання, масаж, діагностичні та профілактичні щеплення, приготування лікарських препаратів, видачу ліків), нескладні хірургічні операції на тваринах з додержанням правил антисептики та техніки безпеки.

У разі виявлення інфекційних захворювань тварин ветлікар готує дезинфікуючі розчини, разом з допоміжним персоналом проводить дезинфекцію тваринницьких приміщень і прилеглих територій, встановлює карантин на обумовлений термін. При пошесті ветлікар робить розтин трупів тварин, установлює діагноз, визначає ветеринарно-профілактичні заходи для попередження поширення захворювання.

На м'ясокомбінатах і колгоспних ринках ветлікар проводить ветеринарну експертизу продуктів тваринництва, визначає їх придатність для вживання в їжу людині, вибраковує уражені органи чи навіть цілі туші відповідно до ветеринарного законодавства.

Більшість ветеринарних лікарів працюють у сільському господарстві. До їх обов'язків входить постійне спостереження за станом тварин, виконанням правил догляду за ними, годування, утримання та відтворення. Ветлікар здійснює систематичні профілактичні заходи (щеплення, відбраковування та ін.), суворо контролює виконання санітарно-гігієнічних норм на фермах. У випадку захворювання тварин він з'ясує причини хвороби, ставить діагноз, призначає лікування і проводить профілактичні заходи на м'ясопереробних та інших підприємствах з переробки продуктів тваринництва.

Ветеринарні лікарі розробляють і здійснюють заходи щодо виявлення хворих тварин, контролюють якість сировини та готової продукції, запобігаючи цим самим захворюванню людей, не допускають вживання в їжу неякісних продуктів тваринного походження.

Професійно-етична компетенція ветеринара визначається специфікою описаної у цій статті професійної діяльності, на основі якої складається нормативна база професійної етики ветеринарного лікаря.

На основі осмислення наведених вище точок зору сформулюємо розуміння феномену етичної компетенції у ракурсі інтересу нашого дослідження. Етична компетенція ветеринара – це характеристика суб'єкта ветеринарної діяльності, яка визначається наявністю етичних професійно важливих якостей, а

також сукупності професійних знань про етичні поняття та норми поведінки й умінь свідомого застосування їх у ветеринарній практиці з метою розв'язання етичних проблем. Процес дотримання етичних норм та розв'язання складних етичних ситуацій під час професійної діяльності ми будемо називати професійно-етичною діяльністю.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дозволяє нам зробити такі висновки щодо важливості етичного компонента професійної діяльності ветеринарного лікаря. По-перше, професія ветеринара виконує важливу суспільну функцію. Ветеринар у своїй професійній діяльності керується двома мотивами, які мають суто морально-етичний характер: внутрішнім, який спирається на моральну свідомість особистості, та зовнішнім, який базується на силі професійного кодексу спеціаліста.

По-друге, вивчення компонентів професійної компетенції ветеринарного лікаря вивело нас на системоутворюючий характер особистісного компонента, який, у свою чергу, розпадається на дві компетенції, одна з яких належить до морально-етичної сфери спеціаліста.

По-третє, розгляд досліджень вітчизняних та іноземних фахівців у сфері професійної етики показав невивченість аналізованої проблеми, але вказав на важливість її розв'язання для забезпечення належного рівня професійної діяльності ветеринарного лікаря.

По-четверте, ґрунтовний компонентний аналіз професійної компетенції спеціаліста дозволив нам визначити внутрішню структуру етичної компетенції, яка складатиметься із знань, вмінь, навичок та особистісної характеристики, тобто тих персональних якостей, що необхідні для забезпечення цієї компетенції.

Перераховані вище положення дають нам обґрунтовану підставу для виділення етичної складової професійної діяльності ветеринара в самостійну значущу компетенцію, необхідну для успішного виконання спеціалістом своїх професійних обов'язків та задоволення суспільної потреби.

На нашу думку, до професійних компетенцій ветеринарного лікаря варто ввести поняття "етична компетенція"; подальшого розкриття потребують сутність етичної компетенції як структурного компонента у професійній підготовці майбутніх ветеринарів; визначення його структурно-компонентного складу та механізму функціонування; розробка педагогічних засобів, що забезпечують ефективність формування етичної компетенції у студентів, які навчаються за спеціальністю "Ветеринарна медицина".

ЛІТЕРАТУРА

1. Батышев С.Я. Профессиональная педагогика / Сергей Яковлевич Батышев. – М.: Профессиональное образование, 1997. – 512 с.
2. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Лучшие страницы педагогической прессы. Журнал-дайджест. – 2004. – № 2. – С. 3–5.

3. Бондаревская Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания /Е. В. Бондаревская, С.В. Кульневич: [учеб. пособие]. – Ростов на Дону: Творческий центр “Учитель”, 1999. – 560 с.
4. Вознюк Н.М. Етико-педагогічні основи формування особистості: [навч. посібник] / Ніна Миколаївна Вознюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196 с.
5. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь / Иосиф Ханаанович Дворецкий. – [7-е изд., стереотип.]. – М.: Русский язык, 2002. – 846 с.
6. Етика: Навч. посібник / В.О. Лозовий, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін. [ред. В.О. Лозовий]. – К.: Юринком Інтер, 2005. – 224 с.
7. Занина Л.В. Основы педагогического мастерства / Л.В. Занина, Н.П. Меньшикова. – Ростов на Дону: Феникс, 2003. – 288 с.
8. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 40 с.
9. Климов Е.А. Психология профессионала / Е.А. Климов. – М.: Изд-во “Институт практической психологии” Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1996. – 400 с.
10. Панько И.С. Профессиональная этика врача ветеринарной медицины: Учебн. пособие / Иван Семенович Панько. – СПб.: Лань, 2004. – 285 с.
11. Плужник И.Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки: автореф. дисс. ... на соискание научной степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 / Ирина Ленаровна Плужник. – Тюмень, 2003. – 29 с.
12. Закон України про освіту. – Режим доступу: <http://213.186.192.228:8082>

УДК: 371.214.19:372.832

Голодна Ю.О.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ „ОСНОВИ РАДЯНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА”

У статті досліджується структура та зміст програми факультативного курсу „Основи радянського законодавства”. Факультативні заняття значно розширювали правові знання учнів, були центром пропаганди правових засад серед старшокласників, підвищували їх інтерес до питань права.

Ключові слова: навчальна програма, основи радянського законодавства, факультативний курс.

Голодная Ю.А. Содержание и структура факультативного курса «Основы советского законодательства». В статье исследуются структура и содержание программы факультативного курса «Основы советского законодательства». Факультативные занятия значительно расширяли правовые знания учащихся, были центром пропаганды правовых основ среди старшеклассников, повышали их интерес к вопросам права.

Golodna Y. The content and structure of the optional course „Soviet legislation”. The article

examines the structure and content of the elective course „Soviet legislation”. Optional classes greatly expand legal knowledge of students, were a center of propaganda legal principles among pupils, increased their interest in law.

Key words: curriculum, foundations of Soviet law course.

Варто зазначити, що проблематика становлення та розвитку правової освіти в Україні знайшла своє відображення у фундаментальних дослідженнях Б. Андрусишина, С. Квашука, О. Пометун, І. Смагіна, Т. Суценка; питання впровадження факультативних занять у системі роботи середньої школи аналізувалося в російській педагогічній науці, зокрема у працях Г. Давидова, М. Кашина, Д. Епштейна.

Проте варто вказати, що окреслена нами проблема не була предметом окремого наукового дослідження, є актуальною і потребує подальшої наукової розробки.

Метою статті є аналіз змісту і структури програми факультативного курсу „Основи радянського законодавства” для загальноосвітньої школи.

Правова освіта учнів до середини 60-х рр. ХХ ст. здійснювалась у загальноосвітніх школах України через вивчення шкільних курсів суспільствознавства та історії [1, с. 37]. Вивчаючи ці предмети, учні послідовно знайомилися з правом і з конкретними правовими нормами та правовими актами в суспільстві. Однак слід відзначити, що обсяг правових знань, що одержували учні на уроках історії та суспільствознавства, недостатньо відповідав вимогам життя. Успішніше правове навчання і виховання здійснювалося в тих школах, де були створені спеціальні факультативи з вивчення основ радянського законодавства, які стали центром пропаганди правових знань серед школярів [6, с. 75].

На допомогу вчителю середньої школи постановою Центрального Комітету КПРС і Ради Міністрів СРСР від 10 листопада 1966 р. „Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи” була введена факультативна форма навчальної роботи. Основним завданням нової форми позаурочної роботи було поглиблення знань з природничих та гуманітарних наук, розвиток різнобічних інтересів і здібностей учнів [4, с. 5].

Факультативи були введені як основна форма диференціації навчання в умовах загальної обов’язкової середньої освіти. Вони були покликані вирішувати в якості основного завдання підготовку учнів до майбутньої трудової діяльності, сприяти підвищенню рівня загальної освіти, творчій розробці і впровадженню найбільш ефективних методів і прийомів навчання, розвитку інтересів та здібностей учнів.

Нерідко на таких заняттях проходили попередню перевірку основні ідеї і нові тенденції розвитку навчальних програм, структури навчальних предметів [3, с. 3].